

Potje biljarten in een donkere kamer?

Waarschijnlijk kunt u de moed niet opbrengen om het volgende stuk over een biljartspel van vroeger – het potspel - te lezen. Snooker en pool en carambolebiljart zijn echter wel schatplichtig aan het potspel. Het fragment komt uit de Camera Obscura (1839) – de donkere kamer – van Nicolaas Beets.

U kunt het verder lezen dan ook beter niet doen, want het levert vrijwel niets anders op dan wat verloren tijd. Wie echt wat aan de luie kant is, kan alleen de cursieve stukjes lezen. Ik waarschuw dus maar, al zal ook dát wel verloren tijd zijn ...

enfin ...

Hildebrand ziet de stad, en Pieter verstout zich pot te spelen

Ik werd des anderen daags om zeven uren wakker, en toen ik de groene saaien gordijnen openschoof om te zien wat voor weer het was, - welke was mijne ontzetting, te bemerken dat (wij sliepen op dezelfde kamer) Pieter zich reeds geperpendiculariseerd had en bezig was om, met den bril op, een paar schoone kousen aan te trekken, waarin zijne moeder den vorigen avond plichtmatig hieltjes gemaakt had. De oudere Stastok was een man van de klok en stond diensvolgens om zes uren op, ten einde om half acht aan het ontbijt te zijn; en daar hij volstrekt niets te doen had, vulde hij dien tusschentijd met pijpjesrooken aan. Opmerkelijk is het, dat naarmate men minder bezigheid heeft, men deste bekrompener over den tijd denkt. Indien men den goeden Pieter Stastok Senior het moeilijke vraagstuk omtrent de zetelplaats van den wil had voorgelegd, zou hij, indien hij daartoe genoegzame tegenwoordigheid van geest had gehad, zijn wijsvinger op twee duim afstand van zijn maag hebben moeten leggen, door die beweging datgene zijner ingewanden aanwijzende, 't welk hij zijn 'goud horloge' noemde. En inderdaad, indien ik mij door een goud horloge moest laten regeeren, ik zou van zulk een geregeerd willen worden; want een goed, groot, dik en vet uurwerk was het, met twee kasten over elkaar; en daar het iederen morgen, klokke negen, met de torenklok werd gelijkgezet, liep het doorgaans volmaakt. Ik vond mijn oom in de voorkamer (die zulk een heiligdom niet scheen te wezen als ik mij wel voorgesteld had) juist daar hij van onder de handen van zijn barbier kwam. Hij had zijn slaapmuts nog op het kale hoofd, daar hij gewoon was die niet vóór elf uren voor zijn pruik te verwisselen 'Mooi weertje, neef Hildebrand,' riep hij mij toe; 'mooi weertje, al zeg ik 't zelf'. Tante, die reeds zat te breien, zette, tengevolge eener zeer oneigenaardige gewoonte, haar bril af, om te beter mijne robe de chambre te bekijken, en na een 'heeremijntijd! zijn die dingen weer in de mode?' begon zij een optelling van al de japonnen met sjerpen, die haar vader en haar man in vroeger eeuwen gedragen hadden en die, naar haar voorgeven, nog boven in een kast hingen. Oom vond dat het veel te gemakkelijk was voor een jong mensch, en in de oogen van Petrus geleek ik in dit ochtendgewaad zoo volmaakt op de grootste Jannen der Utrechtsche academie, dat hij mij, geloof ik, voor een overgegeven lichtmis begon te houden. De bijbel werd opengeslagen, en mijn oom las er uit voor: eerwaardige gewoonte! Waarom is zij zoo bijna uitsluitend tot de burgerlijke huishoudens bepaald, en raakt zij ook zelfs daar meer en meer in onbruik? Mijn oom las niet welsprekend, niet mooi, zelfs niet goed op sommige plaatsen - maar het was stichtelijk, want hij las den bijbel; het was goed, want hij las met eenvoudigheid; het was schoon, want het was hem aan te zien dat hij geloofde. Hij las Luc X, en bijzonder trof mij, in dezen kring en uit dien mond, het 21ste vers: 'Ik danke u, Vader, Heer des hemels en der aarde, dat gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt ze den kinderkens geopenbaard'. Na den ontbijt ging Pieter 'aan zijn examen werken', 't welk bestond in zeerbreedvoerige tabellen van de Instituten te fabricereen, met rooden, blauwen en

zwarten inkt geschreven, en ik volgde hem naar zijn kamer, waar ik mij tot koffietijd met een paar boeken bezighield. En nu was het oogenblik daar, dat mijn neef mij aan de stad en de stad aan mij vertoonen zou. Wij gingen dus samen uit, en daar hij een rotting had, liet ik den mijnen thuis. Wij zagen dan: eerst de gracht, daarna de korenbeurs, en vervolgens twee kerken, waarin praalgraven en kosters die een fooi begeerden, als ook in een dier kerken een orgel dat, op het Haarlemsche na, het mooiste der wereld was; eene eer, die ik te Gouda, aan het Goudsche, te Leiden, aan het Leidsche, te Alkmaar, aan het Alkmaarsche, en nu weder te D aan het Deesche hoorde toeëigenen; zoodat het de zaak van de 4de klasse des Koninklijken Nederlandschen Instituuts worden zal, daaromtrent een prijsvraag uit te schrijven. Wij beklommen zelfs met levensgevaar den toren van een dier kerken, en maakten de opmerking dat het er woei, en dat er rondom de stad veel weiland, veel water, en veel molens waren. Daarop begaven wij ons naar het stadhuis, en bevonden dat onze voorvaderen nòg beter schilderden en er nòg gezonder uitzagen dan wij; ook had ik tegelijk gelegenheid het manlijk voorkomen der Deesche dienders te bewonderen. In zijn ijver om mij alles te laten zien, bracht Pieter mij zelfs naar de vleeschhal, en over de vischmarkt, en eindelijk aan een groote vierkante eendekom, die hij 'de haven' noemde. Al voortgaande informeerde hij zich zeer sterk, hoeveel colleges de juristen te Leiden op één dag hadden en of het bij prof A fideel was op de thé's; als ook welke colleges gemelde hooggeleerde in 't Hollandsch gaf en hoeveel prof B dicteerde; of iedereen bij prof C zoo maar een testimonium krijgen kon; of prof liefhebberij-colleges hield; en of ik Smalenburg wel eens gezien had; tegen welke berichten hij de zijnen omtrent de Uiterische Juris professores met eene eerlijkheid inwisselde, eene betere zaak waardig. Hij verzuimde niet den billijken Utrechtschen trots op prof van Heusde en op de moeilijkheid van een mathesis-examen in 't Latijn te pas te brengen; en toen ik 't gesprek voor de afwisseling op lichtvaardiger onderwerpen wendde, kwam het uit, dat hij, Pieter Stastok, zonder evenwel hartstocht voor die spelen te koesteren, wel eens domino speelde, ja zelfs wel eens **biljarte**, en daar wij juist vóór een koffiehuis stonden, noodigde ik hem uit zich in laatstgenoemde kunst met mij te meten. Pieter Stastok had noch den moed, noch den slag mij iets aan te bieden, daarom bestelde ik een bittertje voor mij zelven, en hij insgelijks voor zich. Op dat oogenblik sloeg de klok boven 't buffet twee uren, en zag ik aan den overkant der straat de diligence afrijden, die mijn oom in staat zou stellen ons voorbeeld te volgen.

Ik heb u dus inderdaad voor niets gewaarschuwd. Toch verder gelezen? Dan moet u het zelf maar weten.

Er waren vrij wat menschen in het koffiehuis, maar daar wij met niemand dan met het biljart te maken hadden en geen hunner speelde, hinderden zij ons volstrekt niet. Pieter sloeg de mouwen van zijn sluitjas op, en vertoonde de groote gesteven boorden van wat zijn moeder, hoe algemeen Europeesch die dracht ook geworden was, nog altijd een Engelsch hemd noemde; daarop verzocht hij den jongen zeer beleefd om eene 'goede keu'. De jongen gaf hem natuurlijk de beste die in het rek was, en wij trokken wie vóór zou spelen. Die eer viel mij te beurt, en de partij begon. Wij hadden evenwel nog nauwelijks eenige punten gemaakt, toen een luidruchtig geroep van 'pot, jongen!' al onze zaligheden verstoorde.

Als er spelers bezig waren met een partij carambolebiljart, dan moesten die hun spel beëindigen als er iemand de wens te kennen gaf een potspel te willen beginnen. Dat is een spel waarbij gespeeld wordt om een bepaalde ingelegde inzet. Een carambolespel eindigt normaliter bij 50 punten. Nu echter is het verzoek om eerder op te houden en wel bij 24 punten.

Het geroep kwam van een winderigen (= blufferige) jongen advocaat, die pas voor de studentensociëteit te Utrecht bedankt had, en nu nog voorhing op de particuliere sociëteit te D, en van dit interregnum gebruik maakte, om alledag in het koffiehuis 'de Noordstar' pot te maken.

De pot werd gemaakt door een gelijke som geld, namelijk 12 stuivers per persoon. Dat wordt de mise genoemd. Deze mise - verminderd met het bedrag van de huur van het biljart - is voor de winnaar van het spel.

Vierentwintig uit, menheeren!' riep de jongen ons toe, en tegelijk het korfje schuddende, waarin hij de potballen had, bood hij ze ons aan.

In een korfje met een opening die groot genoeg was om er een hand in te doen, werden evenveel genummerde potballetjes gedaan als er spelers zijn. Het balletje met nummer 1 heet aas. Iedere speler trok een balletje om de volgorde te bepalen van wie er aan de beurt was.

Ik trok er een; en met een gezicht waarover een kleine stuiptrekking scheen te gaan, stak Pieter, dien ik ondertusschen als geen grooten Mingaud

Mingaud (François) (1771 – 1847) was een beroemde biljarter Hij was ook de uitvinder van de pomerans – het leren stootdopje op de keu. Hoewel hij van Franse komaf was, woonde hij vele jaren in Rotterdam.

had leeren kennen, zijn hand almede manmoedig in den korf. Daarop kwamen al de habitués van den pot uit hunne hoeken en vroegen dopjes voor hunne pijpen; de jongen deelde eigen keuen rond, en de jonge advocaat nam in persoon het krijt om op te schrijven. 'Wie van de heeren heeft het aas?' 'Ik,' riep een barsche stem, die aan niemand anders toebehoorde dan aan den heer met de twee jassen over elkaar, dien ik in de diligence voor een commissaris van politie gehouden had; het bleek mij echter dat hij volstrekt geen commissaris van politie was, maar wel pikeur der kleine manege, die te D aanwezig was, en tevens eigenaar van de kleine comédie, die aldaar insgelijks bestond. 'Wie van de heeren de twee?' Pieter Stastok ging zelf naar de lei om den jongen advocaat in te fluisteren dat hij het was. 'Zoo! zal jij ook pot spelen?' vroeg de jonge advocaat, die als stadgenoot mijn neef wel kende. Pieter werd bleek De drie had ik. De vier had een bejaard tweede luitenant van de infanterie, met de medaille van twaalfjarigen dienst. De vijf had een chirurgijnsleerling, die te veel tijd had. De zes, een kort, dik man met stoppelig grijs haar, die een graankooper scheen te zijn. De zeven, een jong mensch van drieëntwintig jaar, die student geweest was, maar om slecht gedrag thuisgehaald, voor wien Pieter bang was, te meer daar hij hem zeer gemeenzaam behandelde. Deze scheen de boezemvriend van den bejaarden luitenant der infanterie met de medaille van twaalfjarigen dienst te wezen. De advocaat zelf had de acht, en de negen was in handen van een jongeling van drieëndertig jaren, in een leverkleurigen pantalon, die op zijn moeders zak leefde, een hond hield, nooit iets had uitgevoerd, en in groote achting stond bij den kastelein van het koffiehuis 'de Noordstar'. Toen de jonge advocaat de namen van al deze heeren netjes had opgeschreven, nam de biljartjongen het krijt in de eene en den kleinen bok in de

Een bok is een verlengstok met een steuntje Als de bal ver van de band ligt, kan de bok als geleider gebruikt worden als een soort extra hand.

andere hand, en gilde met al de kracht, die een kind van veertien jaren over kan houden, als hij den geheelen dag en den halven nacht op één been staat, te midden van de uitwaseming van menschen en pijpen: ‘Aas acquit, twee speelt!’

Het potspel wordt gespeeld met twee witte ballen. De biljarttafel heeft zes pockets: vier in de hoeken en twee in het midden van de lange zijden. Als het spel begint zet de nummer 1 (de/het aas) het acquit. Dat houdt in dat hij zijn bal plaatst bij de bovenrand op ongeveer 25 cm van de linker hoekpocket. Vervolgens speelt dan nummer 2 op het acquit. Dat betekent dat hij zijn eigen bal plaatst in het onderste kwart van het biljart. Dat heet : drie vierde. Vanuit die positie stoot hij op de aas. Het is dan de bedoeling om de voorgaande speler ‘weg te stoppen’. Dat wegstoppen betekent dat hij de bal van de voorgaande speler in één van de pockets doet belanden door er met zijn eigen bal tegen aan te schieten. Als nummer 2 inderdaad de bal ‘maakt’ (,of anders gezegd: als ‘hij zit’, dan krijgt de voorganger een appèl en dat betekent zoveel als een straffpunt. Dat wordt genoteerd op het scorebord: een lei. Nummer 3 moet dan opnieuw acquit zetten en daarna speelt nummer 4 weer op het acquit. Als de bal niet gemaakt wordt, stoot de volgende speler de andere bal en dat gaat zo maar verder. Er is nog meer kans om een straffpunt op te lopen: dat gebeurt als de andere bal wordt gemist. Als de eigen stootbal in één van de pockets verdwijnt, krijgt de speler eveneens een straffpunt.

Petrus Stastokius Junior moest alzo op het acquit spelen, en hij maakte zich werkelijk tot dien arbeid gereed. Te dien einde lei Petrus Stastokius Junior zijn pijp neer; maakte de punt van zijn keu wel een halven voet ver wit; plaatste zijn bal met de linkerhand op drie vierden; drukte de vier vingers van zijn linkerhand op een handbreed afstands van denzelven bal op 't biljart; krulde den duim bevallig om, zoodat hij aan 't geheele gezelschap zijn tot op 't leven afgesneden nagel vertoonde, en begon met de rechterhand de keu tusschen duim en vinger heen en weder te bewegen op eene wijze, die deskundigen ‘zagen’ noemen. Tot zoover ging Petri Stastokiï wetenschap om op het acquit te spelen. Ja, hij had zelfs een flauwe notie van de theorie van halfbal raken; maar daar het hem aan praktijk in het edele potspel haperde, was hij bijna zoo wit als zijn bal, en stiet hem eindelijk krampachtig er op los, met dit gevolg dat hij klotste en ‘à faire’ lag voor den rechter hoekzak.

De bal van Pieter klotste doordat hij zo hard en vlak op de acquitbal had gestoten, dat wil dus zeggen dat de ballen onbedoeld een tweede keer op elkaar zijn gestoten. Daardoor kwam zijn bal ‘à faire’ te liggen en dat betekent dat het de volgende speler wel heel makkelijk wordt gemaakt om hem te maken.

Het zou onmenschelijk geweest zijn hem ‘te maken’ en daarom, mijn eigen bal stevig ‘houdende’, bracht ik den zijnen naar onderen, een goed

‘stevig houdend’ wil zeggen dat de bal goed onder controle wordt gehouden, zodat deze na de andere bal geraakt te hebben min of meer stil blijft liggen; amortiseren dus

eind voorbij den milieu. Daarop nam de bejaarde luitenant der infanterie

Milieu: het midden over de lange afstand van de tafel. De positie van de eigen bal is veilig als de andere bal zo ver mogelijk uit de buurt is gebracht. De ideale situatie is zo dat de bal waarop wordt gespeeld ‘collé’ komt te liggen. Dus: vast tegen de tegenoverstelde band aan. Die bal is dan voor de volgende speler uiterst moeilijk te maken.

zijn pijp tusschen zijn grauwe knevels en speelde met de linkerhand op goedaf, maar werd niettemin met 'een beest' gesneden door den chirurgijnsleerling;

De kunst van het potspel is om de voorganger weg te stoppen zonder dat de eigen bal 'à faire' komt te liggen. Hildebrand en de luitenant na hem spelen op goed af: ze proberen niet de bal te maken, maar ze zorgen er wel voor dat de eigen bal in een veilige positie komt. Men vond het sportief om op goed af te spelen als de bal al te gemakkelijk 'à faire' lag, met name voor een hoekzak. De jongeling van 33 jaren heeft daar maling aan en speelt rechtstreeks op winst). Men vond het hoogst onbehoorlijk om bij de acquitstoot de andere bal rechtstreeks in de hoekpocket linksboven te doen belanden.

Een beest is een onbeheerste stoot waardoor de andere bal in een pocket terecht komt, hoewel dat niet in de planning stond.

waarop de verloopen student, die onder ons gezegd een grappenmaker was, zeide dat die chirurgijns niet leefden of zij moesten wat te snijden hebben. De graankooper verzocht daarop den jongen om acquit voor

snijden betekent dat door een heel lichte aanraking door de stootbal de andere bal in een pocket rolt

hem te zetten en bleef met een wijs gezicht en onder het genot van zeker mengsel geestrijk vocht en suiker, 't welk in 't gemeene leven een sneeuwballetje genoemd wordt, in 't Handelsblad turen, en de verloopen student, zijn sigaar op den rand van 't biljart neergelegd hebbende, stiet met veel nonchalance en verschrikkelijk hard op 't acquit, welk voorbeeld van spelen door den advocaat met gelijke woede werd opgevolgd. Nu was de beurt aan den jongeling van drieëndertig jaren met den leverkleurigen pantalon, die, van het beginsel uitgaande dat hij zijn bal voordeelig moest trachten te verkoopen,

Zolang men nog niet heeft verloren, heeft men het recht zijn partij tegen betaling aan een ander over te doen. Het recht om te kopen wordt verkregen als men heeft verloren, doordat het maximum van vier appèls is bereikt.

nooit op goedaf speelde, als hij zeker wist dat hij een bal maken kon. Hij maakte; en zoo gebeurde het dat Petrus Stastokius andermaal op het acquit spelen moest. Hij was nu zoo ver dat het zweet hem in groote parels op het voorhoofd stond. 'Dat wordt een collé, mijnheer;' riep de barsche stem van den pikeur. Pieter sprak niet, maar in zijne desperate poging om den geduchten spreker eens niet te logenstraffen, en in een van die dwaze inblazingen van hoop, waaraan slechte spelers somtijds gehoor geven, dat namelijk het goed geluk voor hen zal doen wat hunne kunst niet vermag, raakte hij den acquitbal zoo fijn, dat hij hem, tegen alle etiquette aan, in den linker hoekzak 'sneed'.

Het snijden is weliswaar niet verboden, maar werd als unfair beschouwd. Het snijden van de acquitbal in de linker hoekpocket was dus in strijd met de etiquette.

'Dat doet men niet, mijnheer!' riep de pikeur, hevig met de keu op den grond stampende. 'Het was een ongeluk;' stamelde Pieter, die nu zoodanig transpireerde, dat ik vreesde dat zijn bril op den vloed zou afdrijven. 'Het was een lompigheid,' brulde de pikeur. 'Leve het snijden!' riep de chirurgijnsleerling. 'Die menheer is gevaarlijk!' schertste de bejaarde luitenant. 'Aas één appèl, drie acquit, vier speelt!' riep de biljartjongen

Het aas heeft één appèl gekregen, omdat hij door Pieter weggestopt is.

Ik geloof dat mijn neef poogde in een onverschillige houding zijn neus te snuiten, maar het had er niets van. Het derde toertje liep goed voor Petrus af, maar het vierde was geschikt om hem er gansch onder te werken. De pikeur lag voor den middelzak; het was een gemakkelijke bal; een kind kon hem maken. ‘Je kunt hem best sauveeren,’ zei de pikeur, ‘en goed afkomen ook’.

sauveeren is: sparen, niet wegstoppen De pikeur had er een zeker recht op dat Pieter hem nu sauveerde, gezien de ongelukstreffer van kort daarvoor.

Dit was volmaakt overeenkomstig de gezindheden van Pieter, die, uit aanmerking van den snijbal, voor geen geld ter wereld hem maken wilde, zelfs al moest hij er slecht op afkomen. Maar daar de pikeur een gevaarlijk potspeler was en, sedert onheuglijke jaren, van de drie potjes die gespeeld werden, er twee in zijn zak stak, riepen natuurlijk al de anderen: ‘Stop weg; stop weg!’ Pieter stootte niettemin met het voornemen om hem stellig niet weg te stoppen; en toch scheelde het zoo weinig of hij had hem weggestopt, dat de winderige advocaat, die in 't gewoel was opgestaan, uitriep: ‘Hij zit!’ waarop de verloopen student, die als gezegd is, een grappenmaker was, geestig antwoordde: ‘Als hij een stoel had;’ waarop allen lachten. ‘Wacht wat!’ riep de chirurgijnsleerling, die voor 't snijen was; ‘hier is nòg een zak!’ En inderdaad! Petrus Stastokius had geheel buiten zijn eigen voorkennis of medeweten een doublé gemaakt, waarop allen juichten, behalve de

Een doublé maken houdt in dat de andere bal zo geraakt wordt dat hij via een andere band in één van de pockets is gerold

pikeur, die op een grimmige wijze nog een glas bitter bestelde en de Goudsche courant opnam, alleen om haar hard weer neer te smijten. Men speelde voort en, na al de wederwaardigheden die hij had doorgestaan, werd mijn vriend Pieter weder vrij kalm, waartoe vooral machtig medewerkte dat hij een paar malen acquit moest leggen. Maar op eens werd zijn rust akelig verstoord door den uitroep van den jongen: ‘Vier driemaal, zes acquit, zeven speelt! mijnheer Hastok (de St was onduidelijk geschreven) de Vlag!’

Vier ... Vlag: nummer vier heeft (de luitenant) drie strafpunten. Achter de naam van Pieter wordt een vlaggetje getekend, want hij is degene die nog geen appèl heeft, terwijl alle andere spelers al één of meer streepjes hebben

Nu was er geen eind aan de kortswijl en de grappen van den chirurgijnsleerling, en den verloopen student, en den advocaat, en den jongeling van drieëndertig jaren met den leverkleurigen pantalon. De een noemde hem een Mingaud, de ander een blauwbaard, de derde een boa constrictor, allen te zamen: ‘den mijnheer van de vlag’. De bejaarde luitenant, die op drie stond en met den verloopen student geassureerd was, wilde zich dood-

geassureerd: zich bij de vermoedelijke winnaar verzekerd tegen het verlies van de mise. Dit werd nogal eens overeengekomen tussen de twee laatst overgebleven spelers. De uiteindelijke winnaar moest dan wel de inzet van de laatste medespeler missen. De beschreven voortijdige assurance was dus eigenlijk tegen de etiquette van het spel.

stooten en hem voor een daalder koopen; de graankooper, die tegen die manoeuvre was, zei

doodstooten: door opzettelijk te missen het laatste straffpunt verkrijgen en daarmee wordt dan het recht verkregen om andermans partij te kopen

dat Pieter veel te sterk speelde om het aan te nemen; de chirurgijnsleerling bestelde de bokaal voor mijnheer 'Hastok', die den pot 'op

de bokaal ... winnen: Degene die de pot 'op schoon' wint betekent dat hij geen enkel appèl heeft. Die gelukkige trakteerde dan op een fles wijn die dan gezamenlijk werd opgedronken uit een speciaal daarvoor gereserveerde bokaal.

schoon dacht te winnen'; - het was een leven als een oordeel. En onder dit alles stond, met verwilderden blik, het onschuldig voorwerp van al dit rumoer altijd maar krijt aan zijn keu te strijken. De beurt kwam weer aan hem. 'Welke bal?' vroeg hij verlegen. 'Die witte!' riep de verlopen student, die een grappenmaker was.

Er zijn slechts twee witte ballen !

'Die rondel!' zei de chirurgijnsleerling, niet minder aardig. 'De beste,' zei de leverkleurige pantalon, die ook iets zeggen wou. 'De benedenste,' zei de dikke graankoper, die medelijden kreeg. Nu was het zoo gelegen, dat het vrij onverschillig was met welken bal de arme Pieter, die geen drogen draad meer aan 't lijf had, op dat merkwaardig oogenblik spelen zou, aangezien beide ballen, de een boven, de ander beneden, stijf en allerstijfst collé lagen; ik herinner mij niet in al den tijd dat ik mee gebiljart heb - nu slaapt mijn keu voor immer in haar zelfkanten graf - ooit zulk een stijven collé gezien te hebben. De verlopen student bood mijn neef den bok aan. Pieter zag hem aan met een blik van machtelozen haat en stootte een voet of drie mis. 'Strijk de vlag!' riep de chirurgijnsleerling

Het vlaggetje achter Pieters naam op de scorelei wordt uitgeveegd.

Zij was alreede gestreken. De pikeur had zich bij voorbaat gewroken. Van dat oogenblik aan bood de luitenant Pieter een gulden; maar hij was te zeer van zijn stuk om te verkoopen. In den volgenden toer maakte ik hem, uit medelijden; den daarop volgenden verliep hij en

verliep: stootte de eigen bal in een pocket

smaakte de voldoening dat de luitenant hem een beschuitje voor zijn bal bood; met een mispunt besloot hij, in den voor hem laatsten toer, zijn carrière in het edele

mispunt: een misstoot, d.w.z. de andere bal wordt niet geraakt.

ballenspel; en daar hij zeer veel haast scheen te hebben om te vertrekken, brak ik, die nog een enkel appèl te verliezen had, mijn bal op, vooral ook om

brak op: ik hield op met spelen

een einde te maken aan de dringende aanzoeken van den jongeling met den leverkleurigen pantalon, die nu zichzelf voor een achtentwintig aan 'Hastok' verkoopen wilde, in welk

28: een zilveren geldstuk ter waarde van 28 stuivers

aanbod hem al de vroolijke jongelui ondersteunden. Op straat gekomen scheen de frissche octoberlucht Pieter weer moed en verwaardheid toe te waaien. ‘Daar zijn goede spelers onder,’ zei hij, ‘maar toch waaråtje geen een, die eigenlijk uitmunt. Ik had een kromme keu,’ voegde hij er bij; ‘en heb je wel gezien hoe de hoekzakken trokken?’

het biljart liep naar de hoeken af

Ik had alles gezien, en wist dat de graankoopeer het potje zou gewonnen hebben eer wij thuis waren. Het eten stond reeds op tafel Pieter had geen honger.

Ik had u dus gewaarschuwd ... ziet u nu wel!

Wat zou het mooi zijn als dat oude potspel eens werd gedemonstreerd door een goede pooler of snookerspeler.

[Aad Pronk]

Nicolaas Beets: *Camera Obscura* (1839) ; uit *De Familie Stastok* : het potspel

bron: Nicolaas Beets, *Camera Obscura* (ed Willem van den Berg, Henk Eijssens, Joost Kloek en Peter van Zonneveld) Athenaeum - Polak & Van Gennep, Amsterdam 1998